

T.C.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ve

Fransız Anadolu Araştırmaları
Enstitüsü

İKİNCİ
**TARİH BOYUNCA KARADENİZ
KONGRESİ BİLDİRİLERİ**

(Uluslararası I)

1 - 3 Haziran 1988

'Yayına Hazırlayanlar :'

Prof.Dr. Mehmet SAĞLAM

Prof.Dr.Bayram KODAMAN Prof.Dr.J.L. BACQUÉ - GRAMMONT

Doç.Dr.Mehmet Ali ÜNAL Yrd.Doç.Dr. Mustafa ÖZBALCI

SAMSUN 1990

DOĞU KARADENİZ'DE BATIL İNANÇLARIN PSİKOLOJİK DİLİ

Prof. Dr. KERİM YAVUZ

Tebliğimiz kendisine hedef olarak Doğu Karadeniz'de batıl inançların psikolojik dilini seçmiş bulunmaktadır. Başlangıçta konumuz için gerekli materyali kolayca bulacağımızı umuyorduk. Ancak meseleye nüfuz ettikçe, mevzuun çok karışık ve oldukça güç bir problem olarak kendisini hissettirdiğini gördük. Biz öncelikle tamamen bu bölgeye has olan batıl inançlar üzerinde durmayı planlamıştık. Ancak bu yörede görülen batıl inançlara sadece Anadolu'da yaygın olan başka yörelerin batıl inançları karışmamış, aynı zamanda tarih boyunca çeşitli zamanlarda buralarda yaşamış başka kültür ve inançlara sahip olan insan gruplarından kalan batıl inançları da karışmıştır. Durum böyle olunca, bu yörelere ait batıl inançları kısa zamanda belirleyebilmenin çok zor bir iş olduğunu itiraf etmek zorundayız. Çünkü bu bilimsel güvenilirlik ölçülerine uygun sonuçlara ulaşmak ciddi ve uzun zaman alan bir araştırmayı gerektirmektedir.

Sonra, batıl inançların tahsil durumu fazla gelişmemiş çevrelerde daha çok yayıldığı bir gerçek olduğu gibi onlar arasında dini inançla batıl inançların birbirinden ayrılmasında güçlük çekenlerin olduğu da bir gerçektir.

Netice itibarıyla biz bazı taramaların, birbirleriyle karşılaştırılmasını yaptık. Bu bölgeye has olduğunu tahmin ettiğimiz veya bazı değişikliklere uğrayarak buranın özelliklerine göre mana ve şekil kazanmış batıl inançları genel çizgiler halinde ele almaya çalıştık.

Biz konuya teolojik açıdan ziyade psikolojik açıdan yaklaşmaya gayret ettik. Şu halde biz onların ne lehinde ne de aleyhinde olacağız; ne de onlar yanlış veya doğrudur diyeceğiz. Sonra, onların dini değeri ve geçerliliğini ölçmek bizim buradaki görevlerimiz arasında yer almayacaktır.

Bizim için burada esas olan, batıl inançlarıyla birlikte ve içiçe yaşayan insanın bunlarla günlük hayatın akışı içinde ne yaptığını veya ruhunda ne yapmak istediğini, neler beklediğini, nelere ulaşmak istediğini ve onların günlük hayatı nasıl etkilediğini öğrenmeğe çalışmaktadır.

Bir kimse duyguları, düşünceleri, tasavvurları, istekleri, yaşayışı ve davranışlarıyla ilâhi kudretle ilişki kurduğu ve onu gönülden kabul ettiği andan itibaren onda dinî inancın varlığından söz edebiliriz. Başka bir deyişle Allah düşüncesi ve duygusu kimin hayatına girmişse ona bir din veya inanç sahibi bir insan gözüyle

1) Sözüünü ettiğimiz bu inançlar; Trabzon, Rize ve Artvin illeri, ilçeleri ve köylerini içine almaktadır. Bunlar Fakültemizin Necdet Toptaş, Hasan Aksu, Resul Kurtuluş, Ergüven Aslan, Ömer Haliloğlu, Mehmet Günaydın, Aydın Kayer, Remzi Aydın, Nurettin Köksal isimli öğrencilerince derlenmiştir.

bakabiliriz. İnanç ile ruhen bir bağ kuran dindar kimsenin günlük hayatındaki binbir çeşit arzuları, ihtiyaçları, dilekleri, planları, idealleri hayalleri ümitleri ve ümitsizlikleri, kaderi ve neşesi, mutluluğu veya mutsuzluğu v.s. dile gelirken az veya çok inancı ile birlikte dile gelecektir. İnsan bunları istediği veya istemediği şekilde yürütebilmek için yaradanına yönelecek ve ondan bir çözüm bekleyecektir. İnanıcının müsaadesini almadan şuna ya da buna başlayamayacak, şunu veya bunu neticelendirmeyecektir.

Esasen insan ruhuna bakıldığında onun inanan bir ruhi yapıya sahip olduğu görülecektir. Hele insanın içinden gelen ruhi davete katılması normal bir harekettir. Bu onun kolay inanma ve çabuk bağlanma özelliğinden ileri gelir. (2) Esasen insan neye olursa olsun inanan bir varlıktır. Onun inanmadan yaşaması mümkün değildir. En azından onun inandığı mutlaka bir şey vardır. Böyle olunca insanın dini inancına, şu ya da bu şekilde batıl inançların karışmış olması mümkündür.

Nitekim dini inançta olduğu gibi hayatın her alanında kendilerini gösteren batıl inançlar doğum öncesinden başlayıp ölüme hatta ölüm ötesine kadar uzandığını ve böylece bütün hayatı kucakladığını söyleyebiliriz. Her ne kadar bu tür inançların pek çokları bugün eski değerini koruyamamışsada yine de bunların birçokları ömür boyu insanı kendi haline bırakmadığı gibi insanda onları bırakmamaktadır. Şu halde batıl inançlar insanla birlikte olmuş ve nesillerden nesillere her seviyedeki insana az veya çok nüfuz etmesini bilmiştir.

Batıl inançlar hayatın geçtiği her yerde, yani insanın evinden iş yerine, oradan tarlasına, bağına bahçesine, çiftine çubuğuna, malına mülküne, yaylasına sahiline baharından yazına, yazından kışına, bolluğundan kıtlığına, hastalığına sağlığına, iyi günü ve kötü gününe uzanmış; böylece insanın varlığına yokluğuna faydasına zararına, sevincine ve kederine, endişesine korkusuna, mutluluğuna mutsuzluğuna, kısaca onun bütün dünyasına karışmıştır.

Esasen insanın hayatını istediği gibi planlayıp programlaması ve istediği gibi uygulaması çeşitli güçlüklerle doludur. Özellikle neyin nereden, nasıl ve ne zaman geleceği ve nelerle karşılaşacağı önceden bilinemiyen öyle olaylar, ve durumlar vardır ki bunlar insan hayatında veya hayatın devamında gerekli gördüğü şeylere karşı zararlar, kötülükler, felâketler, tehlikeler, tehditler, korkular ve huzursuzluklar açabilirler; insan çaresizlik içine düşebilir. İşte, onu istenen hedefe götüren yolların kapandığı ve imkânsızlıkların görüldüğü bir sırada insan çaresizlik ve imkânsızlık içinde kendini göre göre bitmişliğin ve tükenmişliğin kucağına bırakmak istememekte, güçsüzlüğüne ve yetersizliğine bir çare aramaktadır. İstedini veya istemedini kendi arzusuna göre gerçekleştirmeyi hedef edinmiş bulunmaktadır. İşte bu ve buna benzer pek çok durumlarda insanın başta dini inancına ve hatta gerekli gördüğünde batıl inançlarına sarıldığını görüyoruz. Burada batıl inancın zaman zaman dini inançla karıştığını ve daha çok esas dini inancın gölgesinde sığındığını ve onun gölgesinde varlığını sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Aksi halde onun yalnız başına var olması oldukça güç görünmektedir.

Artık bu tesbitlerden sonra araştırmamıza geçebiliriz. Tesbit ettiğimiz batıl inançları 9 grupta toplamış bulunuyoruz. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

1) Çaresizlik ve güçsüzlükler içindeki insanın gerekli hissettiğinde batıl inançlara sarılması,

2) İsteklere ve beklentilere ulaşmak için insanın batıl inançlardan medet umması, engelleri bertaraf edip hedefe ulaşmak istemesi,

3) Koruma ve korunma ihtiyacının insanı harekete geçirmesi ve belli bir hedefe doğru yönlendirmesi,

4) Halk hekimliğine ve halk baytarlığına karışan batıl inançlar,,

5) Bolluk ve bereketin hedeflenmesinde batıl inançların katkısı,

6) Toplumsal hayata uymada batıl inançların eğitici ve yönlendirici özelliği,

7) Isınma, ısındırma ve bağlanmaya yönelik batıl inançlar,

8) Olaylar ve davranışlar karşısında uğurlu veya uğursuz sayma temayülü

9) Gelecekte haber alma merakı ve muhtemel olaylara karşı tedbir alma arzusunun batıl inançların karışması.

1) İnsan hayatta pekçok olaylar ve durumlarla karşılaşmakta, başından pekçok tecrübeler geçmektedir. İnsan çeşitli güçlük ve dertlerle karşılaşınca, bunlara karşı çareler aramaya başlar. Batıl inançlarda görülen özelliklerden birisi de budur. Hayatın akışı sırasında insanın zaman zaman hastası veya hastalığı vardır. Bunlar bazen büyük güçlükler doğurur. Hatta çaresi bulunamaz veya tedavi cevap vermeyebilir. Bazılarının çocuğu olmamıştır, bazılarının çocuğu olmuş, fakat vakti geldiği halde yürümesi gecikmiş ve gelişmesi durmuştur. Bazılarının çocuğunun yürümesi normal, ama konuşma ve işitmesi normal değildir. Bunlar için doktora gidilmiş, ama faydası olmamıştır.

Birisi bir kızı veya bir oğlanı sevmiş, ama ona ulaşması güçlüklerle doludur.

Oğlan sevdiği kızı alacak mı almayacak mı kız ise sevdiği oğlana varacak mı varmayacak mı, şayet evlenirlerse mutlu olacaklar mı olmayacaklar mı? Birisi sevdiği kızı bulmuş, ama gerdek gecesi karısıyla cinsi temas kuramamıştır. Sonra, işin içine kıskançlık ve düşmanlık karışmıştır. Bir zarar vermek, diğeri zarardan korunmak ister. Kadının dağ başında hastahane ve doktordan çok uzak bir yerde doğum sancısı başlamış, bir türlü doğum yapamamaktadır. Bazıları normal doğum yapmış, ama çocukları yaşamamaktadır. Bazılarının çocukları yaşamakta, ancak bunlarda ya erkek ya da kız çocuk istemektedir. Birçok genç kız kendilerine uygun bir eş bulamamışlar, evde kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır; ama bunlarda halâ kismetlerinin açılmasını beklemektedirler.

Bütün aile fertlerinin beslenme ihtiyacının önemli bir kısmını karşılaması için bir inek alınmış, fakat o kısır çıkmıştır. Halbuki ineğin buzağılaması lâzımdır. Sonra, meyve ağaçları, tarla ve bahçelerin verimsiz olması insanı rahatsız etmekte ve hayat programının istenildiği gibi uygulanmasını engellemektedir.

İşte, insan bu ve buna benzer pekçok güçlük, çaresizlik ve dertler ile karşılaşınca, hiç bir şey yapamadan eli kolu bağlı durmak istemez, bir hal çaresi arar. Bunlardan birisi de faydasına inandığı batıl inançları yardımına çağırması ve onlardan medet unmasıdır. Onun için esas olan isteğinin tahakkuk etmesidir. Buna ulaşmak için karşısına çıkan engelleri bertaraf etmeğe girişir. Esasen insan burada pragmatik bir düşünce tarzı içinde hareket eder. İnancından batıl da olsa bir fayda unmaktadır, gelecek olan yardım, gelsinde nereden, kimden ve nasıl gelirse gelsin, düşüncesindedir. Çünkü burada önemli olan, hastanın hastalığından kurtulması, çocuğu olmayan ailenin bir çocuğa kavuşması, çocuğun vaktinde yürümesi bedeni ve ruhi şikayetlerin bertaraf edilmesi ve buna benzer diğer arzuların ta-

hakkuk etmesidir. Ama beklediklerini bulamayan kimselerin, dileklerinin kabul edilmesinde ve zorlukların yenilmesine yardım edebileceğine inandığı şehit, veli mezarlarına, yatırlara ve gizli güçleri emrinde tuttuğuna inanılan cinci hocalara perili kadınlara gider. Dertler veya dilekleri kendilerince yüksek mevki sahibi ve manevi gücü olduğuna inanılan bu kimselere havale edilir. Şehid mezarında, yatırlarda geve yatılır. Görülecek rüyanın işaretlerine göre hareket edilir. Dualar edilir, zaman zaman kurbanlar kesilir, güçlü gördüğü ve Allaha kendinden daha çok yakın hissettiği, dileklerinin daha kolay kabul edileceğine inandığı ve kutsal saydığı kimselerin tavassutunu daha netice alıcı bulmaktadır. Böylece insan katil inançların yardımı ile kendini daha çok güçlenmiş ve ümitlenmiş hissetmektedir.

Görüldüğü üzere batıl inanç ona inanan için, özellikle bir umudun devam etmesine hizmet ettiğinden dolayı manası ve değeri vardır.

Esasen ciddi dertleri olan kimselerde aynı zamanda kurtulma veya kurtarma arzusu görülmektedir. Bu arzu gerçekleşmek üzere insanı harekete geçirmektedir. İnsan ferdi güçsüzlük ve yetersizlik karşısında ona teslim olmak istemez, aksine dertleri yenebilme çareleri arar. Böylece o bunlarla güçlenmek suretiyle çaresizliği çareye dönüştürmek ve sonuçlandırma gayretindedir.

2) Batıl inançların bir başka özelliği, insanın isteklerine ve beklentilerine ulaşma arzusuna yönelik olmasıdır. Burada yapılan usullerle gerçekleştirilmek istenen arzuların bazıları şunlardır: Genç kız veya delikanlılar için beklentilerine göre bir eşin bulunması veya kısmetlerinin açılması için yatırlara, şehid mezarlarına gidilmesi veya başka usüllerin uygulanması. (3) bir genç kız veya delikanlının rüyasında evleneceği erkeği veya kızı görebilmesi için özel tuzlu çöreklerin yapılması ve yenilmesi, rüyada kızın elinden, yakınından veya su aldığı yerden su içilmesi o kızla evleneceğine, ancak su içilip kusulursa, onunla evlenmenin bozulacağına işaret olması, küçük ayda, yani az çeken şubat ayında nikah kıyılırsa, nikahın kısa olacağı, kızın hastalanacağı, ay küçük olduğu için ömrünün de kıs olacağı, bundan dolayı nikahın mart dokuzundan önce kıyılmamasının istenmesi; yeni evlilerin erkekçocuğa sahip olmaları için yeni gelinin kucağına erkek çocuğun veya erkeklerin taşıdığı bir tabancanın konması; doğacak çocuğun güçlü, sağlıklı ve hayırlı olması arzusunun bazı usullerle dile gelmesi; ailenin doğan çocukları yaşamıyorsa, yeni doğacakların yaşaması için çeşitli usüllerin uygulanması; (4) çocuk doğduğunda kesilen göbek kordonunun cami duvarının dibine gömülürse, büyüdüğünde alim olacağına inanılması; yürümesi için başparmaklarının bağlanıp cuma günü camiye getirilip namazdan ilk çıkan kimseye bağların kestirilmesi; sevdalının istediği kızı kaçırmaması ve arzusuna ulaşması, evde kalan kızların kısmeti açılması için muska yaptırılması; (5) oğlan kızı ister, ailesi istemezse oğlanın sevgisini nefrete dönü-

3) Gelin kocasının evine gireceği sırada, başından aşağı şeker veya para atılır. Bunları yere düşmeden bir genç kız kaparsa, kısmeti açılmış. Gelin olan kızın sandığının üzerine bekâr bir k iz oturursa kısmeti açılacağına inanılır. Başka bir örnek de şudur: Gelin baba evini terkederken ayaklarını sürüyerek giderse bekâr kızların nasibi açılmış (Çaykara).

4) Böyle bir durumda tek nikâhli gelinlerden iplik bezler toplanır. Bundan yeni doğan çocuğa bir gömlek dikilirse, çocuğun yaşayacağına inanılır (Trabzon).

5) Evde kalan kızlar evlenen kızın ayağının altına adlarını yazar. Böylece kısmetlerinin açılacağını umarlar (Maçka).

türmek için hocalara gidilmesi; meyve vermeyen ağaca meyve versin diye kurban kanının sürülmesi, kısır ineklerin doğurmasını temin etmek için, cami etrafında dualarla yedi defa dolaştırılması; Artvin'de inek doğurduğunda buzağısı erkek ise büyük bir güreşçi boğa olması dileği ile onun doğumunun tosun gibi böğürerek haber verilmesi. İşte bunlar çeşitli arzuların tahakkuk etmesi için çeşitli hallerde çeşitli uygulamalarla dile gelen örneklerden bazılarıdır.

Görüldüğü üzere hayatta gerçekleşmesi istenen binbirtürlü istekler ve beklentiler vardır. Günlük hayatın sağlıklı ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için, bunların beklenen doğrultuda tahakkuk etmesi istenir. Burada asıl hedef, istenene istendiği şekilde ulaşma ve kavuşmadır. Yukarıda batıl inançlarla ilgisi olan bir çok istekler gördük. Ancak onların her birisinin ayrı bir yönü var gibi görünüyorsa da yine de temelde arzuların gerçekleşmesi söz konusudur.

3) Batıl inançların bir başka hususiyeti ise, gelmesi muhtemel her türlü zarar, tehdit ve tehlikelere karşı insandaki koruma ve korunma özelliğinin harekete geçmesinde kendilerini göstermesidir. Burada insan özellikle cin (6) denen varlıklarla korkutularak beklenen davranışlar hedeflenmektedir.

Bu tür inançlar arasında bunlara pekçok örnekler bulmak mümkündür. Buna göre genç ve nişanlı kızlar, yeni doğum yapan kadınlar, küçük çocuklar yalnız, başlarına özellikle geceleri dışarı bırakılırsa, cinlerin onlara musallat olabileceğine inanılır. Yine geceleri yeni doğum yapan kadın ve küçük çocukların yalnız başlarına dışarı çıkmalarına izin verilirse, onlara geceleri dolaşan cinler baskın yapabilirler. Geceleri mezarlıkta ve ıssız yerlerde dolaşırsa, oralarda cinler çarpabilir. Yine geceleri dışarda dolaşan hayvana taş atılmaz, cinler özellikle kedi kılığında dolaşırlarmış, taş atılırsa, cinler insana baskın yapabilirler. İssız yerlerde sisli havalarda ve geceleri çocuk, kadın ve erkekler besmelesiz küçük veya büyük abdestlerini bozarlarsa, onlara cinler musallat olabilirler. Yeni doğum yapan kadını lohusa iken (40 gün), yattığı kıyolanın etrafı kıl iperle dua okunarak bağlanır. Bunlar yapılırca onu cin, peri ve şeytan gibi yaratıklar rahatsız edemezler. Bunların dışında "yeni doğan çocuğun başı üstünde geçilirse, onun boyu kısa olur" denmiş: sonra, yeni doğan çocukları, buzağıları ve kuzuların vahşi suretli cadı kadınlar boğmaktan hoşlanırlarmış, onlara karşıte dbirler alınmakta ve yine hepimizin bildiği çeşitli nazar boncuğa, keçi, koç, öküz, geyik boynuzları v.s. gibi usüllere başvurulmakta ve böylece istenenin korunmaya alındığına (7) nanılmaktadır. Bunların yanında yeni bir ev yapılmaya başlandığında halk arasında kendi inancına göre bazı usüller uygulanır. Bunlar şunlardır: Hoca elinde çapa ile evin bir köşesinden itibaren Yasin suresini okumaya ve ince bir çizgi çizmeğe başlar. Bu hareket 3 kere tekrar edilir. Birde evin giriş kapısının önünden başlayarak 3 İhlas, Felah ve Nas sureleri, Fatıha ve Bakara'dan bazı öyetler okunur. Her surenin bittiği yerde derince bir çukur kazılır ve oraya bir taş atılır. Böylece yedi taş atılmış olur. Bundan sonra eve girilir; Yasin okunur, dua edilir, eğer ev cinli bir yere yapılmışsa, böylece onların şerrinden korunmuş olur. Şayet ev cinli ise cinci

6) Bu ismi taşıyan Kur'an-ı Kerim'de bir de sûre bulunmaktadır. Burada cinlerin varlığı ile, onlarla ilgili uygulamaları birbirinden ayırmak gerekir.

7) Evi nazardan korumak için kırmızı biber asılır. Bu gözün tesirini kırıyor ve etkisiz hale getiriyormuş. Hamile kadın yılan öldürürse çocuğu düşürmüş. Bununla kadının korkudan korunması öngörülüyor. Sacayak ocakta boş durursa ölü çağırılmış (Herhalde sacayağın yıpranmasını önlemek için böyle söylenmiştir (Vakfıkebir).

hoca her kapının başına bir delik açarak oraya bir muska yerleştirir. Böylece eve sahip çıkan cinlerin buralara bağlanmış olacağına inanılır.

Görüldüğü gibi ev, sahibinin gözönünde basit bir barınak değil, o insanı koruyan, emniyetini sağlayan, ailesine hayat veren, canını, malını, ırzını ve namusunu korumasına hizmet eden kutsal bir yuvadır. Sonra, evin temeli atılırken kurban kesilir, temeline kan akıtılır. Böylece bütün bunların yangına, zelzeleye, hayırsızlığa ve uğursuzluğa siper olması ve orada sâkin olanları kazaya,, belâya ve hastalığa karşı koruması istenir.

Sonra, kaybolan ayvanların, yaylada koyun sürülerinin yabaniyelerden⁽⁸⁾, mısır, fasulye ve patates tarlalarının⁽⁹⁾ domuzlardan, tarlaya ekilen tohumların kuşlardan korunması için onların ağızları bağlanır. Bunlar hoca denen veya bilen kişilerce yapılır. Kaybolan hayvanlar önce aranır, bulunmazlarsa en son hâl çaresi olarak kurdun veya yabaniyelerin ağızı bağlatılır. Mal sahibi kaybolan hayvanı bulunca, hocaya haber verir. Böylece yabaniyelerin ağızı bağlatılır. Mal sahibi kaybolan hayvanı bulunca, hocaya haber verir. Böylece yabaniyelerin ağızlarının açılması mümkün olur; yoksa onlar açlıktan ölebilirler. Sonra, bazı yerlerde kayıp olan hayvanı korumak için belli bir mıntıkadaki zarar verebilecek yabancı hayvanların hepsinin ağızları bağlanır. Eğer hayvan bu mıntıka dışına çıkarsa, oradaki yırtıcıların ağızı bağlı olmadığı için onu yiyebilirler. Domuz ağızı bağlanırken bazı süreler bir kağıda yazılır, domuzun geçeceği yere; bazı yerlerde ise bunlar tarlanın dört bir tarafına gömülür. Yırtıcı hayvanlardan sürünün korunması için onun etrafına 7 defa "Ayelkürsi" okuyarak dolaşılır ve böylece onların ağızı bağlandığına inanılır. İşte insan hiç olmazsa bu inançla hayvanlarını Allah'a emanet etmek suretiyle içinin birazcık olsun rahatladığını,, endişelerinin azaldığını ve hafiflediğini hissetmektedir.

Bütün bunlar gösteriyor ki insan zarar verici, hayatı varlığı tehdit edici ve tehlike arz edici şeylerden çekinmekte ve korkmaktadır. Bu çekinme ve korku tehdit ve tehlikenin şiddetine göre değişmektedir.

Esasen insanda bütün bunlara karşı kendini ve kendine ait olanı korumak üzere bir karşı koyma (savunma) hareketi veya onlarla baş edebilme mücadelesi görülür. Esasen insan içindeki ve dışındaki kötülüklerle karşı daima mücadele halinde dir. Bu, dinî inançta olduğu gibi, batıl inançlarda da açıkça görülmektedir. Yukarıdaki usulleri uygulamakla insan ferdi çaresizliğinin ötesinde kendini güçlenmiş hissetmektedir. Zira burada öncelikle onun kendi emniyetini sağlaması ve bütün zararlılara karşı korunması söz konusudur. O kötü olana karşı etkili ve başarılı olmak isterken, burada korku ve endişeleri ortadan kaldırma ve korunma isteği vardır. Çünkü insan kendi varlığını, malını mülkünü,, çoluk çocuğunu korumak ve emniyet altında tutmak istemekte ve bunların tehdit altında bulunmasını arzu etmemektedir.

Yine batıl inançlarda koruma ve korunmayı destekleyen başka bir hareket tarzı ise korku ve korkutulmanın harekete geçirilmesidir. Bununla başta çocuklardan istenen ve beklenen davranışların yönlendirilmesi söz konusudur. Meselâ bazı yerlerde gözle görünmeye "rom-rom" bazı yerlerde "momo" denen hayali bir hay-

8) Bunlar yırtıcı hayvanlar olup, ilk planda kurt, domuz, ayı akla gelir.

9) Mısır, fasulye, ve patateslerin çürümemesi için toprağa bakır parçası gömülür. (Arhavi).

vandan söz edilir. Çocuklar istenmeyen bir hareketten men edilmek veya caydırılmak istendiğinde, "dışarı çıkma orada momo var, seni alır götürür". "Evlâdım, dışarı çıkma, romrom seni kapar gider"¹⁰ gibi sözlerle korkutulmaya çalışılır.

Korku ve korkutmanın bir başka motive edici özelliği ise ahlâk dışı hareketlere, özellikle hırsızlıklara karşı caydırıcı bir vasıta olarak kullanılmasıdır. Hırsızın çaldığı malın veya eşyanın bulunmasını ve geri getirilmesini temin etmek için halk arasında dolaşan bazı usüller vardır. Bir hırsızlık olunca cinci hocaya veya perili kadına¹¹ gidilir. 48 siyah nohut alınır. Her bir nohuta bir dua okumak suretiyle 48 nohut bir şişeye konur,, üzerine sirke dökülür. Nohutlar şiştikçe, hırsızın gözü de şişmiş; hırsız çaldığı malı geri getirmese gözü patlamış. Aynı usülü fasulye ile yapanlar da vardır. Yine okuyup üflemeyle hırsızın şişip patlaması¹² için bir hayvanın barsağı okunur; bir ağaca asılır. Barsak orada kurudukça hırsızın idrar torbasının şişip patlayacağına inanılır. Yine hırsızlık olunca, bir hayvan yüreği alınır, ona pek çok toplu iğneler batırılır ve yüksekçe bir yere asılır. Yürek orada kurudukça, iğnelerle o nasıl sıkıştırılıyorsa, hırsızın da yüreği aynen onun gibi sıkıştırılır. Neticede asıl, yürek nasıl kuruyup gidiyorsa, hırsızın yüreği de aynen onun gibi kurur ve böylece sahibi ölür gidermiş.

Görüldüğü üzere insanın tabiatında korku denen ruhî bir özellik vardır. İnsan tabii olarak hayatına yönelik tehlike ve tehdit arzeden herşeyden korkar. Bilindiği gibi çeşit çeşit korkular vardır. Buradaki korku muhafaza veya engellenmeye yönelik olan bir korkudur. Şu halde davranışların ayarlanmasında, başkalarına zarar vermenin önlenmesi ve meşruluğun devamının sağlanmasında insanın içindeki korku harekete geçirilmekte ve istenen davranışın yaptırılması istenmektedir. Esasen bütün bunların arkasında, insanın ne pahasına olursa olsun var olma ve hayatını devam ettirme arzusu yatmaktadır. Buda yaşamak için insanın her türlü fedakârlığa katlanabileceğini veya yardımına inandığı her teşebbüse girişebileceğini göstermektedir.

4) Batıl inançların halk hekimliği ve halk baytarlığına da karışmış olduğunu görüyoruz. Bilindiği gibi halk hekimliği eski aktüalitesini korumuyorsa da halâ onun yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Biz burada halkın yüz yıllardır sürüp gelen tecrübelerine dayanan halk hekimliğini kastetmediğimizi hatırlatmalıyız. Bilindiği gibi halkımız hastalarını tedavi etmek için normal olarak tıbbi tercih etmekte-

10) Buna iki örnek daha verilebilir: Çocuklar geceleri dışarı çıkmasını diye 20-30 metre uzunluğunda ve geceleri dolaşan çingiraklı yılanla korkutulmuş. Yine bazı insanlar ölünce acaip bir kılığa dönüşür, hortlak olurmuş. Böyle birisi çıkmış, cinci hocaya haber verilmiş, o da "mezarının ortasına pelit kazığı dikin", demiş; onlar da onu dikmişler. Bunun üzerine hortlağın sesi kesilmiş. Bunun sebebini ise şöyle açıklıyorlar. Güya pelit ağacı Allah'a secde etmemiş,, o da kafirmiş, hortlağı kabrinden dışarı bırakmazmış.

11) Of'un Balaban ve Örtülü köyünde.

12) Ordu'nun merkeze bağlı Örele köyünde yaşayan ve halkın değer verdiği Hatip Hasan diye birisi varmış. Herkesin koyunu,, ineği çalınır; fındık ağaçları, kavakları kesilip götürülmüş; onun malına, mülküne bir şey olmazmış. Bir gün Hatip Hasan'ın ke-restelik kavaklarını kesip götürmüşler. Halk "bakın yakında o adamı nasıl şişirip patlacak" diye konuşmaya başlamışlar. 8-10 gün sonra bir gece çalınan kavakların hepsini Hatip Hasan'ın evinin önüne getirip bırakıp gitmişler. Esasen adı geçenin başkalarının isteklerine hiç yanaşmadığı söylenmektedir (İ. Akyurt'tan naklen).

dir. Bunun yanında halk arasında ün yapmış tecrübeli halk hekimi diyebileceğimiz kimselere de müracaat edilmektedir.

Bu alanda eskisi kadar yaşamıyan batıl inançlara bir göz atacak olursak diyebiliriz ki el ve yüzde çıkan cilt rahatsızlıklarının etrafı sönmüş kireçle çizilir, dualar okunur, nazar olduğuna inanılan bir hastalığa karşı bir bez 40 parçaya ayrılır, yakılarak hasta tütsülenir: Konuşamayan, yürüyemeyen (13) ve başka rahatsızlıkları olan çocuklar ve öteki hastaların iyileşmeleri ümidi ile şehit mezarlarına, yadırlara, ziyaret yerlerine götürülür. Orada âyetler okunur, dualar yapılır. Ayrıca muskalar yazılır.(14) Hastaya yöredeki yedi derenin suyu içirilir. Sonunda hastalık bezsin, usansında hastayı terk edip gitsin diye hasta şuna buna götürülür. Böylece hastanın iyileşeceği umulur. Gece yatağını ıslatan çocuk için yeni bir mezardan toprak alınır ve beline bağlanır. Cin çarpan bir hastayı cinci hocaya götürmekle birlikte bir yerde de bir hasta kayığa veya deniz motoruna bindirilir; kıyından uzaklaştırılır. Cinlerin denizi sevmediklerinden kıyıda kaldıklarına inanılır. Hasta aynı yerde yeniden cinlerin baskımına uğramamak için başka bir yerden tekrar karaya çıkarılır ve oradan evine götürülürse, böylece onun cinlerden kurtulacağına inanılır. Çocuk zehirlenirse ham toprak yoğurtla yoğurulur. Zehiri çeksin diy hastanın anlına yapıştırılır.(15) Daha bu ve buna benzer usüller yanında başka hastalıkların ve hastalanan hayvanların tedavisi için birçok usüller vardır.(16) Ancak bunlar bugün oldukça azalmış vaziyettedir.

Hastalıkların tedavi edilmesi ve insan sağlığının korunması her devirde önemli bir konu olarak aktüalitesini muhafaza etmiştir. Tıp ilmi ilerledikçe onunla ilgili batıl inançların azaldığı, ama kaybolmadığı ortadır. Özellikle tıbbin aciz kaldığı konularda yine de insanın eli kolu bağlı kalmak istemediği görülmektedir. Doktorun, ilâcın ve imkânların bulunmadığı veya bunların bulunup da çaresiz kaldığı durumlarda yaşama ve hayatı ne pahasına olursa olsun devam ettirme arzusunun şiddeti insanı yine de bir çareye doğru itmektedir. Zira inanan insana göre tıbbın kurtaramadığını Allah kurtarır. Tıp bakımından yapacak bir şey kalmasa da yine de Allah'tan ümit kesilmez. Bu durum batıl inançlar içinde de açıkça görülmektedir. Ölmek veya normal sağlığına kavuşmak için her çareye başvurulur. Bu yapılırken mantıki vasıtalarla hedefe varılmıyorsa, arkasından gelen ne ise onunla hedefe varılmak istenir. Böylece onun akla, manığa uygun olup olmadığına bakılmaz. Zira batıl inanç kör ve şuursuz bir davranış

13) Çocuğun belden aşağı tutmaz ve yürüyemezse O basılmış sayılır. Çocuk uyurken eve et gelirse o basılmış, bunu engellemek için çocuk uyandırılır. Ondan sonra et eve sokulur. Çocuk basılırsa Kur'an ağırlığında su ısıtılır. İki mehmet arasında yıkanır, ıslattığı toprak sırtına yüklenir. Cami yedi defa dolaşılır. Her turda topraktan bir parça atılır. Son parça ise ters dönülerek atılır. Bu arada Yasîn, 3 İhlas'ın okunması ihmal edilmez.

14) Sırtmaya karşı besmele ile bir kâğıda 7, başka bir kâğıda 9, bir başkasına da 11 Lafza-i Celâl, tövbe sûresinin son iki âyeti yazılır. Kâğıtlar birkaç gün yutturulur. Böylece hastanın iyi olacağına inanılır.

15) Çocuğun boğmacaya yakalanması veya tedavisi için ceviz ağacının etrafında 7 kere dolaştırılırsa, hastalığın hafif geçeceğine inanılır.

16) Bunlar arasında hastalanan hayvanların tedavisi için muska yapılması, 7 dul kadına okutulması v.b. da bulunmaktadır.

rışın sonucu olarak ortaya çıkmamıştır.⁽¹⁷⁾ Burada esas olan akıl ve mantık süzgecinden geçmesi değil, batıl inanca bağlanan kimse için duyguların gerçekleşmesi ve buna giden kapıların aralanması ve böylece istediğine, beklediğine ulaşması önemlidir. Batıl inanca göre bir iş yapılırken O batıldır, diye yapılmaz; ondan beklediklerini gerçekten bekler. Yoksa kendisi ona girişmezdi.

5) Bolluk ve bereketin artırılması için yapılan fiillere batıl inançların da karıştığını görüyoruz. Önce bunlara bazı örnekler verelim: Eski nisanın ilk haftasının cumaya giden gecesi yatsı namazından sonra mısır ekecek bir kimse, gizlice kendi tarlasına gider. Orada iki rekat namaz kıldıktan sonra, bir avuç mısırı tarlaya eker. Çapayı ve namaz kıldığı tahtayı orada bırakır. Ekime böyle başlarsa o yıl mısır bereketli olur.⁽¹⁸⁾ Baharda ilk çift sürmeye başlanacağına o yılki ürün bereketli olsun diye öküzün başında yumurta kırılır. Üzerine arpa serilir. Çift sürmeye başlayan erkeğin öğle yemeğini ailesi götürür. Yine ürün bol olsun diye ilk sürülen topraktan biraz alınır, ürünün konduğu anbara bir bezle konur.⁽¹⁹⁾ Gelin kız baba evinden çıkarken, çorbanın içine birkaç arpa veya buğday tanesi konur. Bunlar oğlan evine gelince, oradan çıkarılır, yeni ailesinin anbarına konur. Böylece evin rızkı bol olacağına inanılır. Yine düğün günü gelin kız baba evini terk eder, evden gizlice bir eşya çalmaz. Böylece kızın eski evinin bereketini yeni evgötüreceğine inanılır.²⁰ Gelinkız oğlanın evine gireceği sırada başına arpap, buğday, elma serpilir ki bununla eve bolluk ve bereketin gelmesi umulur.⁽²¹⁾ Sabah erkenden kalkan ve suyu uyurken yakalayan gelinin bu su ile yayık vurursa, yayığı iki misli olur. Meyve ağaçlarına kurban kanı sürülürse, o yıl ağaçların çok meyve vereceği umulur. Komşular kendi sebzelerini dikmeden bereketi komşuya kaçmasın diye onun tohumundan başkasına vermezler.²² İnek kısır ise üç yol ağzına getirilir; boynuzları arasında bir yumurta kırılır. Üç İhlas Fatiha okunursa,, doğuracağına inanılır.

Şu halde insan hayatının devam etmesi ve bunun emniyet altına alınması ve aynı zamanda rahat,, mutlu ve huzurlu bir şekilde devam edebilmesi için, pek çok maddi ve manevi ihtiyaçların temin edilmesi gerekir. Maddi ihtiyaçlar arasında gıda ve beşin maddelerinin çok önemli bir yeri vardır. İşte bunların önce yeterince temin edilmesi için her türlü vasıtaya başvurulduğunu, bununla ilgili dini inanca karışan batıl inançlardan da medet umulduğunu görüyoruz.

6) Ferdin terbiye edilip çeşitli toplumsal hayatın düzenlenmesinde batıl inançlardan yararlandığını söyleyebiliriz: Bununla ilgili ifadelerin görülen zahiri mânâsının arkasında rasyonel bir şekilde bir yönlendirici özelliğinin olduğunu söylememiz mümkündür. Yukarıda da görüldüğü gibi çocukların dışarı çıkmalarını ve istenmeyen hareketlerini engellemek ve istenen hareketleri yaptırabilmek için korkutma yoluna gidilmektedir. Eskiden Kur'an okumak için çocuklar hocaya göndrildiğinde,, onların hareketlerini kontrol etmek için ana babalar onların ellerinde taşıdıkları "Elif Cüzü"ndeki mühürü göstererek; "Hocadan çıkınca hemen

17) Bkz. Müller-Freienfels, Die Seele des Alltags, s.10 vd.; Wunderle Religionspsycyogie, s. 18.

18) Arhavi Ulaş köyü.

19) Artvin-Şavşat.

20) Trabzon-Çaykara.

21) Trabzon-Maçka.

22) Arhavi-Ulaş köyü.

eve gelmez; evden çıkıp doğru hocaya gitmezseniz, yolda yaptıklarınızın hepsini bu mühür hem bize hem de hocaya haber verir.”²³ derlermiş; çocuklar da buna inandıkları için korkudan ev ile hoca arasında düzgün gelir giderlermiş. Yine akan suların temizliğini koruyabilmek için çocuklara “akarsuya ‘çiş’ yaparsan, Allah seni taş eder” denmiştir. Yine çocuklara sabahları yemek yedirebilmek ve normal gelişmelerini sağlayabilmek için “Sabah yemeden dışarı çıkarsan, guguk kuşu seni yener. Bütün yaz hasta olursun” derlermiş,, çocuklar da ona yenilmemek için yemeğini yedikten sonra, dışarı çıkınca; “Guguk kuşu beni yemedi. Ben onu yenmişim. O seni yendi mi?” diye birbirlerine sorarlarmış²⁴.

Çocuğa mikrop geçmesini veya mikrop taşımasını önlemek için ona “süpürge vurulursa boyu kısa veya hırsız olur.” “Süpürge nin çöpü ile diş kurcalanırsa, kurcalanan yer çürür” denmiştir. Evin etrafını temiz tutmak için “evin damlasına su dükünü cin çarpar” demişlerdir. Kirli yerde bulunmamak ve kirlenmemek için kirli yerlerde oturmayı engellemek istenince; “Kapı eşiğine oturana iftira atılır”. “Eşiğe ters oturmak fakirlik getirir”. “Kapı eşiğine oturanın bir tarafı kurur”, denmiştir. Mutfağın temiz tutulması için, “akşamdan yıkanmayan bulaşıkları sabaha kadar şeytanlar yalar”; Cuma günün temiz tutulması ve o gün ibadete daha çok değer verilmesi için “Cuma günü öğleye kadar ev süpürülmez”, “Cuma günü çamaşır yıkanması günahdır”. “Cuma günü çalışılmaz” gibi ifadeler yanında ezane saygı gösterilmesi için de “Ezan okunurken dantel örülürse, canı kolay çıkmaz” denmiştir.

7) İnsandaki ısınma, ısındırma ve bağlanma eğiliminin dinî inanç yanında batıl inançlar içinde de görüldüğünü söylemeliyiz. Buna bazı örnekler verebiliriz: Gelinin yeni evine ve yuvasına ısınması, bağlanma ve orayı sevmesi için bazı âdetler vardır. Yeni yuvasında gelinin mutlu bir hayat geçirmesi dileği ile içeri girmeden önce başına şeker dökülür. Başka bir yerde gelin damadın evine ilk girişinde tabağa konan baldan bir parmak bal alır ve kapının üst eşiğine sürer; kalanı da yalarsa bu aileye bolluk, bereket geleceğine ve tatlı geçinmeye hazır olduğuna işarettir. Yine inanişâ göre gelin baba evini terk ederken, aklı ve gönlü ana ve baba evinde kalmasın diye oradan gizlice bir eşya alınır; oğlan evine götürülür. Böylece gelinin aklı ve gönlü yeni evine taşınmış olurmuş.

Burada dikkati çeken ilk husus, insan ruhunda ısınma, benimseme ve ısındırma kabiliyeti vardır. O bu kabiliyetlerini başta Allah’a bağlanmada, yani dinî inançta gösterdiği gibi evine, yuvasına, karısı ve kocasına bağlanma ile ilgili beklentileri içeren batıl inançlarda da göstermektedir. Burada özellikle genç evlilerin birbirlerine sahip çıkarak sıcak ve mutlu bir yuva kurmaları telkin edilmektedir.

8) Batıl inançlarda görülen bir başka özellik ise onların uğur veya uğursuzluk getirmeye yönelik olmasıdır. Meselâ horozun vakitsiz ötmesi,, karganın erkenden evin bir tarafına konup ötmesi, köpeğin, çakalın uluması ve baykuşun ötmesi bir uğursuzluk getireceğine işarettir. Bu tür örneklerin sayılarını çoğaltmak mümkündür.

Eski takvime göre yeni yılın başladığı gün eve ilk gelen erkekse, o eve o yıl kıtlık ve hastalık uğramaz. Kadın gelirse,, o yıl işler tersine gider. Bu bakımdan

23) Artvin-Yusufeli.

24) Arhavi-Ulaş köyü.

eve erkek gelmezse, o zaman en azından erkek olduğundan bir tosunun eve sokulması arzu edilir. Hatta onun epin içine sağ ayağı ile mi, sol ayağı ile mi girdiğine dikkat edilir. Sağ ayağı ile girerse uğur, sol ayağı ile girerse uğursuzluk geleceğine inanılır. Yılbaşında eve ilk gelene yemek verilir. O yıl olacak bütün olaylar ona bağlanır. O yıl iyi geçerse, o kimse uğurlu, kötü geçerse uğursuz sayılır. Evliliğin 40. gününü doldurmamış gelin veya 40'ını doldurmamış çocuk bulunan eve cenazeden gelen insan, başka bir yere girmeden alınmaz; alınrsa onunla eve uğursuzluk gireceğine, evliliğin uzun süremeyeceğine, ayrılık veya ölüm olacağına inanılır. Aynı şekilde 40'ını doldurmamış kadın başkasının evine giderse, o eve farelerin dolacağına, gece suya giderse sütünün kesileceğine inanılır.

Bütün bunlarla insanlar günlük hayatın akışı içinde alışılmamış tecrübeler dışında bir durumla karşılaşınca, bunu bir işaret kabul edip knedilerine göre onları iyiye veya kötüye yorumlamaya ve manâlandırmaya kalkışmışlardır. Böyle durumların arkasında hep gizli bir şeyin saklandığını düşünmüşler ve merak etmişlerdir.

9) Batıl inançların insanın hayatın akışıyla ilgili gizli, kapalı, görünmeyen, gelecekte haber alma veya önceden bilme merakı, muhtemel olaylara ve durumlara karşı vaktinde vaziyet veya gerekli tedbirleri alma arzusu ile yakından ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bunların başında havaların veya mevsimlerin nasıl geçeceğine dair daha çok tecrübelerle dayanan tahminlerdir. Meselâ kestane ve ayva ağaçlarının çok meyve vermesi gelecek kışın ağır geçeceğine işarettir. Bal peteklerindeki hava deliklerini arılar örüp kapatırlarsa, bu o yılki kışın ağır geçeceğini gösterir. Gökkuşağı görülünce, havanın açacağına ve iyi olacağına işarettir. Onun bir ucu derede ise bu havanın yağacağına veya bozacağına işarettir. Kedinin yaş ağaca tırmanması, havanın bozulacağını, kuru ağaca tırmanması ise havanın iyileşeceğini gösterir. Hava iyi iken çakallar topluca ulurlarsa, bu havanın bozacağına işarettir. Küçük ayın yani, eski Şubat'ın 24'ünde dağla deniz çarpışmış. Dağ denizi yenerse ilkbaharda havaların iyi olacağına, şayet deniz dağı yenerse, fazla kabarır, o gün hava yağışlı olursa bu daha 40 gün kış olacağına işarettir. Havaların deprem, ölüm, sel felâketi gibi olayları sezdikleri ve onlara dair işaretler verdikleri olur. Çamların tepeleri sararırsa yağmur az, güneş fazla, çiçekler bol olacak ve böylece arıların o yaz verimli olacağı tahmin edilir ve o yıl arıcılığa önem verilir.

Rüyalar da gelecekte haber verme vasıtaları ve işaretleri olarak kabul edilir. Meselâ genç kız dört yapraklı yoncayı başının altına alır; 3 İhlas, bir Fatıha okur, yatarsa rüyasında sevdiği genci görmüş. Yine rüya ile evleneceği kız veya erkeğin kim olduğunu öğrenmeye çalışılır. Bunu ya genç kız veya erkek kendisi yapar, ya da hocalara yaptırılır. Yine rüyalarla sevdalıların sevdikleriyle evlenip evlenemeyecekleri, evlenirse mesut olup olmayacakları hakkında bilgi alınmaya çalışılır. Doğacak çocuğun erkek veya kız mı olacağı, onun ileride hayırlı mı hayırsız mı olacağı merak edilir. Evlenemiyen kızların veya oğlanların hastalığa yakalanan kimselerin gelecekleriyle ilgili bilgileri öğrenme hususunda falcılar ve büyücülerden bile yararlanmak istendiğini söyleyelim.

İnsanda bitmek tükenmek bilmeyen duyma ve öğrenme merakı vardır. O kendisine kapalı veya gizli kalanları bilinir hale getirme arzusundadır. Hele bunlar geleceği, öncelikle kendi geleceğini, hayatın akışını ve yönlendirilmesini yakından ilgilendiriyorsa, onları bir an önce öğrenmeyi ister. Böylece geleceğe daha emin ve daha garantili bakılmış olacaktır. Nitekim halk kendi tecrübelerine göre günlük ve mevsimlik hava tahminleri geliştirmiş ve hayatın akışını buralara göre ayarla-

maya çalışmıştır. Bu tahmin ve beklentileri onun hayatın başka alanlarına da kaydırıldığı görülmektedir. Böylece ona göre hayatın akışı daha ümitli ve daha emin bir hale getirilmiş olmaktadır.

Esasen insan sadece içinde bulunduğu hali garanti altına almakla yetinmez, aynı zamanda bugünden yarını ve geleceği de emniyette görmek ister. Bunun için ileride olabilecek muhtemel olayları yapılan işaretlerle okuyup onlara karşı vaktinde tedbir almak ve böylece geleceği şimdiden okuma arzusu vardır.

Görüldüğü üzere batıl inançlar esas dinî inanç yanında kendine has bir inanç, bir düşünce, bir duygu ve bir yaşayış şeklidir. Onlar da insanın çeşitli duyguları, tasavvurları, düşünceleri, istekleri, ihtiyaçları, arayışları, merakları ve eğilimleri ile örülmüştür. Çeşitli duygular ve düşüncelerle örülen ve belli hedeflere doğru yönelen arzular, çözüm bekleyen arayışlar, doyurulmak isteyen çeşitli ihtiyaçlar insana sürekli kendilerini hissettirmekte ve batıl inançlarla da olsa destek aranmaktadır.

Şu halde batıl inanç bilgilerin ulaşmadığı ve dinî inancın girmediği yerlerde görüldüğü gibi kapalı ve çözümlü güç olanın aydınlanması ve zahiri olayların arkasında kalan gizli bir manâ ve etkinin açığa çıkması düşünüldüğü andan itibaren kendini gösterir⁽²⁵⁾.

Bunun dışında batıl inançların şu veya bu şekilde bir telkin edici özelliği olduğunu söyleyebiliriz. Zira onlarla neler amaçlanıyorsa,, onların telkin edici veya fonksiyonel bir özelliği olduğunu görmemek mümkün değil. Meselâ pek çok dert ve dileklerin halledilmesinde çok yönlü kullanılan muska telkin edici vasıtalarından birisidir. Bunu kabul edip de üzerinde taşıyan kimse kendini daha çok güçlenmiş ve daha çok ümitlenmiş hissedecektir. Zira onun istediğine ulaşmada kendisine yardım edeceğine, düşmanına ise zarar vereceğine inanılır.

Netice itibarıyla bütün bunlardan çıkardığımız bir başka sonuç da şudur : Karadenizli sadece kendisinin müslüman olmasıyla yetinmemiş, aynı zamanda oturduğu evini, bahçesini, dağlarını, yavlarını, akan sularını; Yatırları, mezarları, menkibe ve efsaneleriyle sanki oraları da müslümanlaştırmış gibidir. Bu topraklar için can veren şehitlere, dağlarının yüksek tepelerinde mezarlar,, yatırlar ihdas ederek bugün de onlara sessiz koruyuculuk yaptırıyor gibidir. Dünyada iken hizmet eden bu insanlar, dünyadan ayrıldıktan sonra da halâ Karadenizlinin hizmetindedir. Halkın büyük değer verdiği bu kişiler halkın sürekli ziyaretlerini çeken yerler olmuş, mezarları ise türlü dileklerin ve dertlerin Allah'a havale edildiği makamlar haline gelmiştir. Sonra, Karadenizli oturduğu yerlerin sularında şifa aramış, bunlarla hastalarını tedavi etmiştir. Böylece o dağını, toprağını, suyunu, evini, yuvasını kutsallaştırmış ve gerçek vatanı haline getirmiştir.

Yine Karadenizlinin gönlü,, İslâm ülkesinin genişlemesinde büyük hissesi olan Hz. Ali'yi mücahitlerle birlikte Doğu Karadeniz'e getirmiş, Akçaabat Hıdırnebi'de ve Araklı'nın Alçakdere yaylasında atının izini bırakmış, oradan daha doğuya geçerek o yörelerde kâfirlere karşı savaştırmıştır. Neticede onların kendisinden ayrılmasını istememiş, mezarlarını bile kendi yanbaşıda göstermiştir.⁽²⁶⁾ Sonra, yine onun gönlü Hz. Nuh'un gemisini Kaşgar Dağı'nın Kaçal tepesini çevreleyen demir halkaya bağlamak suretiyle, aynı zamanda kendi diyarını Peygamber diyarı haline de getirmek istemiştir.

25) Bkz. Krohn, A. : "Okkultes Wunderwerk" in. die Zeit Nr. 22-27 Mai, 1988.

26) Artvin-Ardanuç Pınarlı köyü.

KAYNAKLAR

- 1) Heiler, Fr. : Das Gebet,, E. Reinhardt Verlag, München/Basel 1969.
- 2) Gruehn, Werder : Die Frömmigkeit der Gegenwart, F. Bahn Verlag, Konstanz 1960.
- 3) Lung, C.G. : Über die Entwicklung der Persönlichkeit, Walter Verlag, Olten 1972.
- 4) Kröhn, Rüdiger; "Okkultes Wunderwerk", in: Die Zeit Nr. 22-27 Mai 1988.
- 5) Lexikon der Islamischen Welt, hrsg. von K. W. Diem, H.G. Majer, Bd. 1, Urban Taschenbücher/Kohlhammer, Berlin/Köln 1974.
- 6) Pruyser, P.W. : Die Wurzeln des Glaubens, Scherz Verlag, München 1972.
- 7) Schör, Hans : Erlösungsvorstellungen und ihre psychologischen Aspekte, Rascher Verlag, Zürich 1950.
- 8) Werner, Martin : "Glaube und Aberglaube", in; Aufsätze und Vorträge, Verlag P. Haupt, Bern/Stuttgart 1957, s. 115-150.
- 9) Wunderte, G.: Grundzüge der Religionsphilosophie, Paterborn 1918.
- 10) Yavuz, Kerim : Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara 1987.